THE SEMANTICS OF SOME RELIGIOUS TERMS

Daniela ISPAS (PETCU)
PhD student, University of Craiova

Abstract: Apart from the most used names or titles to describe divinity, for example: God, Father, Son, Christ, Holy Spirit, or the most widely used in regards to the Evil One, such as: Satan, Devil, Demon, in the Bible we can also find other names or titles, sometimes metaphorical, which we will refer to in this article. The semantic characteristics of the proper name may be based on the designation of an event which remained in the memory of the individuals. The meanings of the divine names do not exclude each other, instead, they are complementary. We observe the synonymous richness for the names of God's person, as for the names of the rival person to God too.

Keywords: semantics, proper names, religious lexicon, antonyms, variants.

0. Introducere

Anumite nume proprii din limbă sunt legate de caracterul celor care le poartă (Ştefan cel Mare), de faptele memorabile făcute. Aşa sunt numele: *Sfânt*, *Mântuitor*, *Drept Judecător* referitoare la dumnezeire. Dicţionarele explicative, dar şi cele biblice, aduc informaţii interesante despre numele persoanelor dumnezeirii, dar şi despre semnificaţia numelor Celui rău. Dacă denumirile persoanelor se realizează prin sistemul denominativ oficial (nume de familie şi prenume), dar şi prin sistemul denominativ popular (porecle, supranume), Dumnezeu şi Diavolul au primit, de asemenea, multe nume în legendele şi în povestirile anecdotice ţesute în jurul lor. În studiul de faţă ne vom ocupa de câteva nume ce se regăsesc în Biblie.

1. Nume/ Titluri divine

(1) *Dreptul Judecător*

Sensul propriu al cuvântului *judecător* este acela de funcţionar de stat, numit sau ales, care soluţionează pe calea justiţiei procesele, prin pronunţarea unei hotărâri. În Biblie, Cartea judecătorilor conţine istoria judecătorilor, precedată de o expunere a situaţiei politice şi religioase. (Înv.îs) Dreptul Judecător - Dumnezeu (judeca +-tor) (MDA vol. I:1290). În calitate de Judecător, Dumnezeu dă legi, dar şi judecă. Judecata Lui este îmbinată cu mila.[1]

(2) *Miel*

Sensul propriu al cuvântului *miel* este acela de pui (de sex masculin) al oii, de la naştere până la doi ani. Sensul figurat este de persoană bună şi blândă. Sintagma *Mielul lui Dumnezeu*, marcată (Bis.), înseamnă Iisus Hristos. Etimologie ml. agnellus (MDA vol. II:7). În I Cor.5,7 regăsim metonimia *Paştile nostru Hristos*, în loc de *miel de Paşti*. Destinatarii epistolei au înţeles, desigur, că se făcea referire la simbolul Paştelui, mielul, care trebuia sacrificat. Ioan Botezătorul Îl identifică pe Iisus cu Mielul lui Dumnezeu

[1] *El se ridică să aibă milă de voi. Că Domnul este Dumnezeu al dreptăţii* (Is.30,18); *Auzim cântând: „Slavă celui drept!"* (Is.24,16); *Mi s-a gătit cununa, pe care mi-o va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător* (II Tim.4,8); *Drept este Domnul în toate căile Lui* (Ps. 144,17).

(Ioan 1,29), iar cartea Apocalipsa Îl prezintă pe Miel în diverse ipostaze (Ap.14,1.4; 5,12 etc.).

(3) *Eu sunt Cel ce sunt*

Dumnezeu a răspuns lui Moise: „Eu sunt Cel ce sunt" (Ieș.3,14) Limba română păstrează conotația de mister pentru expresia ebraică din care provine. Semnificațiile de bază ale acestui nume sunt: „există și e activ în istorie"[2]. Pentru sensul „Existent, Prezent" se regăsesc în Biblie și alte formulări, cum ar fi: *Răscumpărător viu* (Iov 19,25), *Viu sunt Eu și viu e numele Meu* (Num.14,21), *Cel ce sunt viu* (Ap.1,18); *Dumnezeu ascuns* (Is.45,15)[3].

(4) Dumnezeul cel veșnic

Un atribut al dumnezeirii este veșnicia: *Avraam a chemat acolo numele Domnului Dumnezeului celui veșnic* (Fac.21,33). Adjectivul *veșnic* apare în diverse alte contexte (*lege veșnică* –Ieș.27,21; *moștenire veșnică* -Fac.48,4; *viață veșnică* (Dan.12,2), dar când se referă la Dumnezeu, indică faptul că divinitatea este preexistentă și fără sfârșit.

(5) Domnul Savaot, Domnul Puterilor

Denumirea *Domnul Savaot* se regăsește în mai multe contexte.[4] Numele *Domnul Puterilor* (Ps.45,11) este alcătuit din numele revelat și pluralul substantivului *oștire*. Susținem afirmația Monicăi Broșteanu și anume aceea că „toate numele divine din acest câmp semantic nu se referă la o atotputernicie abstractă, ci la forța creatoare, sau mântuitoare, sau pedepsitoare a lui Dumnezeu, văzute ca forțe concrete"[5].

(6) Stăpân, Împărat

Adon, tradus cu *Stăpânul* sau cu *Domnul*, *Melek*, tradus cu *Împărat*, au ca semnificație de bază: „stăpân universal (+ analogie antropomorfizantă)"[6]. Sensul de bază al cuvântului împărat este acela de „suveran (absolut) al unui imperiu", iar sensul figurat este acela de „stăpân, conducător" (DEX:584). Metafora *Împărat* sugerează domnia, fiind o metaforă a unor realități spirituale și morale.[7] Există o opoziție aparentă de nume între *Sluga Mea* (Is.52,13; 53,11) și *Împăratul* (Is.43,15; I Tim.6,15), ambele referindu-se la Domnul Hristos.

(7) Lumina lumii

Metafora este o figură retorică, dar și un metasemem. Modificarea trăsăturilor semice se bazează, așa cum afirmă și Diana Costea, pe conjugarea a două operații: adăugarea și suprimarea de seme.[8] Metafora trebuie decodată.[9] Lumina are ca trăsături semice: /radiație electromagnetică/, /emisă de corpuri incandescente sau

---

[2] Broșteanu 2005:133.
[3] Versiunea Septuagintei este următoarea: *Tu ești dumnezeu și noi n-am știut* (Broșteanu 2020:136).
[4] Amintim câteva referințe biblice: *Domnul Savaot va fi rege* (Is.24,23); *Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel* (Sof.2,9.10); *Domnul Savaot va cerceta turma Sa* (Zah.10,3); Avacum 2,13; Ag.1,2.9.14; Zah.1,3 etc.
[5] Broșteanu 2005:150.
[6] Idem, *Ibidem*: 151.
[7] *Iar Avram a răspuns: „Stăpâne Doamne, ce ai să-mi dai?"* (Fac.15,2); *Că Domnul Dumnezeul vostru este Dumnezeul dumnezeilor și Stăpânul stăpânilor* (Deut.10,17); *Și strigau cu glas mare și ziceau: „Până când, Stăpâne sfinte și adevărate, nu vei judeca…"* (Ap.6,10); *Domnul este împărat* (I Paral.16,31).
[8] Costea 2016:82.
[9] „Întunecimii Diavolului și beznei infernului li se opun ființele luminii. În cazul în care culoarea este o fracțiune a luminii, ea participă ontologic la divinitate, deoarece Dumnezeu este lumină (Pastoureau 2012:71,72).

luminescente/, / care impresionează ochiul omenesc/ (DEX: 665). Aşa cum lumina fizică impresionează omul, tot aşa Domnul Iisus se dovedeşte a fi un izvor, o sursă de lumină: *Eu sunt Lumina lumii* (Ioan 8,12). Se produce astfel o mutaţie semică, un transfer. Alte metafore identificate în Biblie, cu referire la persoana lui Iisus sunt: *păstorul* (Ioan 10,14), *uşa oilor* (Ioan 10,7), *Cuvântul* (Ioan 1,1), *Calea*, *adevărul* şi *Viaţa* (Ioan14,6).

Desigur, în paginile Bibliei se regăsesc nenumărate alte titluri pentru a exprima ideea de divinitate.[10] Titlul *Cel vrednic de laudă* apare în II Reg.22,4 în contextul *Pe Domnul cel vrednic de laudă L-am chemat şi de vrăjmaşii mei am fost izbăvit*, în original fiind *M^{e}hullāl*, iar în Septuaginta *ainetós*.

2. Nume/ Titluri ale Celui rău

(1) Stea

Sub numele de *stea* apar atât Satana, cât şi Dumnezeu: *Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineţii!* (Is.14,12); *Eu, Iisus, am trimis pe îngerul Meu…Eu sunt rădăcina şi odrasla lui David, steaua care străluceşte de dimineaţă* (Ap.22,16). Evident, în aceste contexte, lexemul *stea* nu este folosit cu sensul propriu, de corp ceresc cu lumină proprie, ci cu sens figurat. Conform dicţionarului, steaua dimineţii mai este numită *Luceafărul- de- dimineaţă* (DEX: 1157), iar termenul provine din limba latină: stella. Pentru cel rău se foloseşte şi termenul *Lucifer* (în Vulgata), care însă nu se regăseşte în traducerea analizată. Prin revoltă, Lucifer a devenit părintele răului. Deşi iniţial a purtat lumina divină, fiind un înger creat de Dumnezeu, ulterior, prin mândrie, a devenit un fals luminător.[11]

(2) Beelzeb

Numele propriu livresc *Belzebut* provine din franceză şi reprezintă unul dintre numele date diavolului, iar prin restrângere, o căpetenie a diavolilor (DEX:109). În Biblia studiată regăsim forma *Beelzeb*, în pasajele paralele din Matei, Marcu şi Luca: …ziceţi că Eu scot pe demoni cu Beelzebul (Luca 11,15-19). Remarcăm aici incompatibilitatea semică, pentru că se afirmă că Iisus scoate dracii cu Beelzebul[12], pe care Iisus îl identifică cu Satan.

(3) Mamona

Mamona este un termen folosit de Domnul Iisus în contextul relatării parabolei ispravnicului (iconomului) necredincios, cu referire la întruchiparea răului, care se află în antiteză cu Dumnezeu: *Nu puteţi să slujiţi lui Dumnezeu şi lui mamona* (Mat.6,24; Luc.16,13). În acest context, se face referire la ambele forţe din Univers. *Mamon* are două sensuri: 1. Demonul lăcomiei. 2. Diavol (DE:488). *Mamona* este o variantă a aceluiaşi termen. Mamona este personificarea bogăţiei şi a lăcomiei.

(4) Şarpe

[10] *Emanuel: Iată, Fecioara va avea în pântece şi va naşte Fiu şi vor chema numele Lui* Emanuel, *care se tâlcuieşte: Cu noi este Dumnezeu* (Mat.1,23); *Alfa şi Omega*: *Eu sunt Alfa şi Omega, zice Domnul* Dumnezeu, *Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce vine, Atotţiitorul* (Ap.1,8) etc.
[11] Codrescu 2017:44.
[12] Acest nume diferă foarte puţin de Baalzebub, dumnezeul Ecronului (*Dicţionar biblic* 1995:145).

Conform Dicţionarului etimologic, lexemul *şarpe* este de origine latină (sĕrpes), iar de la acesta s-au format numeroase derivate în limba română, cum ar fi: şerpoaică, şerpar, şerpesc, şerpeşte, şerpiu, şerpos, a şerpui etc. (DE:685). Şarpele are un bogat simbolism universal, reprezentând atât binele (Mat.10,16), cât mai ales răul, fiind catalogat de Biblie „cel mai şiret decât toate fiarele de pe pământ" (Fac.3,1). Trăsăturile semantice ale şarpelui sunt: /animal/, /înţelept/, /şiret/, /făptură necugetătoare/. Sensul figurat de „persoană rea, vicleană, perfidă" este actualizat în versete ca următorul: *Şi a prins pe balaur, şarpele cel vechi, care este diavolul şi satana, şi l-a legat pe mii de ani* (Ap.20,2), unde se întâlnesc patru denumiri pentru aceeaşi fiinţă, *şarpele cel vechi* fiind o apoziţie pentru *balaur*, iar denumirile *diavol* şi *satana* sunt explicaţii ale aceluiaşi cuvânt. Lexemele se află în relaţie de sinonimie între ele şi de antonimie cu Dumnezeu.

(5) Balaur

În mitologia populară, balaurul este un monstru cu înfăţişare fioroasă, având formă de şarpe, fiind considerat duşmănos omului. Etimologia termenului *balaur* este necunoscută, dar este înrudită cu termenul albanez boŀe „şarpe mare" şi cu termenul de origine sârbă blavor „un fel de şarpe mare" (DLR Tom XIII 450,451). Despre asimilarea dragonului sau a balaurului cu diavolul în tradiţia creştină a scris şi Răzvan Codrescu, care observa că, în folclor, balaurul sau dragonul are „exclusiv însuşiri negative, ostile omului".[13] Cele mai multe ocurenţe pentru termenul *balaur* se întâlnesc în cartea Apocalipsa.[14] Aşa cum arată Mariana Matei Buciu, pentru a surprinde esenţa lingvistică a fenomenului antonimiei, „trebuie să ţinem cont de componentele de sens ale antonimelor"[15]. Prin utilizarea frecventă, în contexte diferite, se pot forma perechi de cuvinte cu sens opus pentru o anumită semnificaţie figurativă. În Ap.13,11 este descrisă o fiară astfel: *Am văzut o altă fiară, avea două coarne asemenea mielului, dar grăia ca un balaur*. Această fiinţă fioroasă este comparată cu alte două fiinţe, aflate în opoziţie, comparaţiile sunt sugestive pentru blândeţea lui Iisus, respectiv pentru înfăţişarea fioroasă a răului. O altă opoziţie se întâlneşte la lexemele *Hristos* şi *Antihrist* (II Ioan 1,7), acesta din urmă fiind un „personaj escatologic, personificare (încarnare) a Satanei, care se va opune, la sfârşitul lumii, venirii lui Iisus Hristos. - Din sl. antihrĭstŭ" (DEX: 52).

Semnificaţia numelui Celui rău se conturează mai bine în opoziţie cu numele Dumnezeirii. Seria acestor nume are la bază funcţionarea semului comun [+cu comportament rău].

Concluzii

Cuvintele din câmpul semantic al denumirilor divinităţii, respectiv al denumirii fiinţei opuse divinităţii sunt cu precădere polisemantice. Au fost analizate anumite forme lingvistice care asigură monoreferenţialitatea. Unele nume au sens denotativ, altele au

[13] Codrescu 2017:33.

[14] *Şi a fost aruncat balaurul cel mare, şarpele de demult, care se cheamă diavol şi satana, cel ce înşală pe toată lumea, aruncat a fost pe pământ şi îngerii lui au fost aruncaţi cu el* (Ap.12,9); *Şi a prins pe balaur, şarpele cel vechi, care este diavolul şi satana* (Ap.20,2); Mihail şi îngerii lui au pornit război cu balaurul (Ap.12,7); Balaurul s-a aprins de mânie (Ap.12,17)

[15] Matei Buciu 2019: 151 (t.n.).

sens conotativ (*Miel*, *Lumina lumii*, *Balaur*). Funcţia poetică a limbajului este dată şi de folosirea metaforelor, prin care se produce transferul semic al trăsăturilor de la un lexem la altul. Limba română este bogată în sinonimie. Sinonimia este o problemă stilistico-funcţională, cu aplicaţii inclusiv la denumirile studiate. Limbile din care româna a preluat astfel de termeni sunt: limba latină, albaneza, sârba (*balaur*). Din punct de vedere gramatical, denumirile studiate sunt nume proprii, din punct de vedere funcţional, în discurs, ele pot fi expresii cu sens referenţial.

Analizând stilistic câmpul numelor dumnezeirii, observăm prezenţa unor termeni care aduc trăsături semantice suplimentare: *mielul* sugerează blândeţea; *lumina lumii* poate să se refere la stâlpul de lumină care i-a condus pe evrei prin pustie, dar şi la faptul că lumina înseamnă viaţă. Lexemele referitoare la reprezentantul răului sunt expresia unei mentalităţi populare, rurale. Diavolul este văzut ca un animal, ca un monstru sau chiar ca o stea.

Lexicul denumirilor fiinţelor supranaturale este bogat în limba română, având o bună reprezentare atât în Vechiul Testament, cât şi în Noul Testament.

BIBLIOGRAFIE

Broşteanu, Monica. (2005). *Numele lui Dumnezeu în Coran şi în Biblie*. Iaşi: Editura Polirom.
Codrescu, Răzvan. (2017). *Gâlceava dracului cu lumea sau De ce este dracul chiar aşa de negru cum pare.* Bucureşti: Editura Christiana.
Costea, Diana. (2016). *Sémantique et lexicologie*. Ploieşti: Editura Universităţii Petrol- Gaze din Ploieşti.
DE = Ciorănescu, Alexandru. (2001). *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Bucureşti: Editura Saeculum IO.
DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". (2016). *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Ed. a 2-a, rev. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic Gold.
DLR = Academia Română. *Dicţionarul limbii române*. (2010). Tomul I, literele A-B, Tomul XIII, litera R-SCLABUC. Bucureşti: Editura Academiei Române.
Matei (Buciu), Mariana. (2019). *Semantic relation in the lexicon of Liviu Rebreanu`s work*. În Marta Albu & Antonie Mihail (coord.). „New Perspectives in Literature, Linguistics and Arts". Craiova: Editura Universitaria: 141-154.
MDA – *Mic dicţionar academic*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". vol. I. Literele A-Me. 2010; vol. II, Literele Mr-Z. 2010. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic Gold.
Pastoureau, Michel. (2012). *Negru. Istoria unei culori*. Traducere: Em. Galaicu-Păun. Bucureşti: Editura Cartier.
***Dicţionar biblic*. Vol.1. (1995). Bucureşti: Editura Stephanus.

SURSE

Biblia sau Sfânta Scriptură. (1988). Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.